

УДК 378:81 – 13(045)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.131490>

Ірина Западинська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ЦІННІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У контексті процесів реформування в Україні перед освітою постають завдання підготовки людини до життя в якісно нових соціальних та економічних умовах. Для цього освіта і система виховання повинні переорієнтуватися на формування у студентів інноваційного типу мислення та дій. Назріла потреба підготовки людини до життя у глобалізованому просторі, де відбуваються значні динамічні зміни та істотний вплив на особистість. У сучасних умовах іноземне спілкування стало важливим компонентом майбутньої професійної діяльності спеціаліста, у зв'язку з чим значно збільшується роль дисципліни "Іноземна мова" в немовних ВНЗ. У статті обґрунтовано сутність ціннісного підходу щодо формування мовної поведінки фахівців економічних спеціальностей у процесі вивчення іноземних мов. Визначено напрямки розвитку сучасної економічної освіти.

Ключові слова: мовна поведінка; освіта; ціннісний підхід; гуманітарна освіта; мовна особистість.

Лит. 7.

*Iryna Zapadynska, Ph.D. (Pedagogy) of the Foreign Philology and Translation Department
Vinnitsya Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics*

VALUE APPROACH IN FORMING LANGUAGE BEHAVIOR OF FUTURE SPECIALISTS OF ECONOMIC

In the context of the reform processes in Ukraine, the task of preparing a person for life in qualitatively new social and economic conditions arises before education. For this, education and the education system should be oriented towards the student's formation of an innovative type of thinking and action. There is a need to prepare a person for life in a globalized space, where there are significant dynamic changes and a significant impact on the person. In modern conditions, foreign communication has become an important component of the future professional activity of a specialist, which greatly increases the role of the discipline "Foreign Language" in non-English higher education institutions. The article substantiates the essence of the value approach to the formation of linguistic behavior of specialists in economic specialties in the process of studying foreign languages. The direction of modern economic education development is determined. The language activity consists of the application of a relatively large number (to several tens of thousands) of relatively small articulatory and sound acts fixed in it by the members of this ethnic community – words to refer to certain phenomena of objective reality (objects, processes, attributes) and their reflections in consciousness (understand, representations). The language of each ethnic community plays the role of its main distinguishing feature and means of preserving the spiritual identity. It should be noted that one of the main socio-cultural mechanisms interaction is language communication. Language, being a social phenomenon, is a reflection means of the surrounding world. Behavior is the process of living beings interaction with the environment. Thus, the obvious is the dependence of human behavior on the language and the usual forms of operation of it. Linguistic behavior is one of the key of socio-cultural mechanisms that provide (through the inclusion in the speech interaction of consciousness and intelligence, value-normative regulations, attitudes, intentions, will, emotions of subjects of communication) the very possibility of interaction between people. A. Valeeva's theoretical studies confirm the conclusion that linguistic behavior is a real process of linguistic communication, which has a personality or group specificity, embodied in externally observable acts and actions of social subjects, associated with the functioning and development of the language used.

Keywords: linguistic behavior; an education; value approach; humanitarian education.

Постановка проблеми. Визначаючи універсальності. На особливу увагу заслуговує нині якість вищої гуманітарної освіти як морально-духовної безпеки держави. Знецінення гуманітарного знання, що охоплює культурологічний, аксіологічний, духовний, громадянсько патріотичний компоненти,

наповнюють розум і душу молоді людини сенсом буття, свободи, права вибору і призводять до того, що в Україні практично відсутні стандарти вищої гуманітарної освіти. Змістове наповнення предметів соціально гуманітарного циклу потребує радикального оновлення, щоб відповідати соціально економічним, політичним, культурним, духовним запитам суспільства. Це свідчить про необхідність збільшити увагу до наукових досліджень гуманітарного знання, отже, і знання про людину [6].

Розвиток освітньої галузі та соціально-економічних відносин обумовлює розширення і зміцнення міжнародних зв'язків, формування нового соціального замовлення суспільства, яке спрямоване на виховання висококваліфікованих і ціннісно-орієнтованих фахівців економічних спеціальностей, здатних ефективно взаємодіяти на різних рівнях із представниками міжнародної спільноти. Особливого значення на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти набуває проблема виховання духовних цінностей у студентської молоді.

Аналіз ступеня дослідження проблеми.

Проблеми ціннісного підходу у формуванні мовної поведінки фахівців економічних спеціальностей приділялася значна увага вітчизняними та зарубіжними фахівцями-економістами. Методологічні засади економічної освіти проаналізовано у працях В. Боброва, В. Євтушевського, І. Каленюк, А. Колога, С. Мочерного, А. Павленка, О. Падалки, В. Попова та ін. Аспекти професійної підготовки розкриваються у дослідженнях О. Алексюка, В. Андрущенко, Г. Балла, В. Безпалька, В. Галузинського, М. Євтуха, Н. Ничкало та ін. Незважаючи на багатоаспектність наукових досліджень, присвячених розвитку особистості та формуванню професійної компетентності майбутніх економістів, багато питань цієї складної теми залишаються недослідженими. Економічні процеси, виникнення різних форм власності та нових економічних відносин, розвинута інфраструктура сучасної економічної системи потребують від майбутнього фахівця фундаментальної економічної освіти, сформованості системного мислення, опанування значною кількістю професійних компетенцій. Згідно з Галузевим стандартом вищої освіти для фахівців економічного профілю, метою навчання англійській та німецькій мовам майбутніх економістів є формування необхідних комунікативних навичок у професійній сфері та у побутовому спілкуванні [2].

Проблему аналізу та розвитку професійної компетентності сучасного фахівця та її складових

досліджували українські та зарубіжні вчені С. Гончаренко, І. Зімня, І. Зязюн, Т. Іванова, Н. Коломінський, К. Корсак, А. Маркова, Н. Ничкало, Дж. Равен, В. Хутмакер, С. Шишов та ін. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних аспектів реалізації цілісного підходу у формуванні мовної поведінки майбутніх фахівців економічних спеціальностей у процесі вивчення іноземних мов. Досягнення поставленої мети зумовлює виконання важливого завдання – визначити сутність ціннісного підходу щодо формування мовної поведінки майбутніх фахівців економістів у процесі вивчення іноземних мов.

Мета статті полягає в обґрунтуванні формування в студентів ціннісного відношення до педагогічної творчості з позиції аксіологічного підходу. Це зумовлено такими завданнями професійної підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості: створення організаційно педагогічних умов для розвитку професійно важливих особистісних творчих якостей майбутніх вихователів; спрямованість психолого педагогічних дисциплін та педагогічної практики майбутніх вихователів на формування творчої особистості майбутнього випускника; організація навчально виховного процесу на основі інноваційних сучасних технологій розвитку професіоналізму та педагогічної майстерності майбутніх вихователів; професійна підготовка майбутнього вихователя до самовдосконалення та постійного творчого саморозвитку.

Виклад основного матеріалу. В епоху глобалізації володіння іноземною мовою у всіх сферах суспільного життя стало справжньою потребою для кожної освіченої людини. Знання іноземної мови є важливими як для міжнаціональних особистісних взаємин, так і для кар'єрного росту працівника підприємства, що має контакти з зарубіжними партнерами. Науково-технічний прогрес потребує від фахівців самостійного поповнення знань, їх оновлення, ознайомлення із закордонним досвідом, досягненнями світової науки і техніки, добору наукової, технічної та іншої інформації. Посилення ролі іноземних мов обумовлюється інтернаціоналізацією світової економіки, розширенням міжнародних зв'язків, підвищенням вимог до сучасних підприємств, а разом з тим – до працюючого персоналу [7]. Серед цих вимог набуває все більшого значення професійно спрямована іншомовна комунікативна компетенція працівників. Тому навчання професійно спрямованої іноземної мови фахівців різних спеціальностей набуває все більшої актуальності у системі професійної освіти економічно

розвинутих країн. Наприклад, у Німеччині ще зовсім недавно міжнародні контакти здійснювались на рівні керівників, а сьогодні вже для багатьох рядових працівників контакти із закордонними партнерами та клієнтами у багатьох професійних сферах стали звичайною складовою повсякдення. Згідно з інформацією німецького інституту економічних досліджень, кожний п'ятий працівник в Європі використовує знання іноземної мови у своїй професійній діяльності.

Освіта й суспільство утворюють єдину функціональну систему. На сфері освіти позначаються будь-які проблеми, з якими стикається суспільство. Гуманітарна освіта є ефективним засобом національних і вселюдських цінностей та озброєння знаннями, що забезпечують молоді ефективну життєдіяльність. Оскільки метою та змістом гуманітарної освіти є формування особистості громадянина, що передбачає всебічну розвиненість, досконалість, гідність та інші позитивні якості, стає зрозумілою й актуальністю теми гуманітарної педагогічної освіти. Важливою складовою комунікативної культури майбутнього фахівця є мовна поведінка. Мовна особистість – це насамперед інтелект, що найінтенсивніше проявляється у мові та досліджується через мову. Наразі більшість учених вважають, що унікальність окремо взятої мовної особистості, самовираження людини в мові – це не що інше, як неповторні комбінації соціально-психологічних характеристик її мовної поведінки. Феномен мовної поведінки, – на думку Т. Винокур, – стоїть на трьох китах, лише один з яких – внутрішньомовні закономірності під системної диференціації стилістичних явищ. Два ж інших – це зовнішні закономірності соціальних і соціально-психологічних умов комунікації, завдяки чому мовна поведінка постає як візитна картка людини у суспільстві, що відображає реальну взаємодію лінгвістичного та екстралінгвістичного факторів [3].

Водночас спостерігається суперечність між процесами глобалізації й інформатизації суспільства та рівнем підготовки сучасного фахівця; між уподобаннями та здібностями студента й існуючою парадигмою освіти, яка базується на попередньо розроблених принципах побудови навчальних планів і програмах вивчення дисциплін, які повинен засвоїти студент. Останнім часом “ціннісну проблематику”, що побутує у вітчизняній науці, можна вважати домінантною в тематиці дослідницьких проектів гуманітарних наук. Це пояснюється тим, що цінності в природі та життєдіяльності людини є специфічною проблемою, через яку відображаються ті чи інші

соціально-психологічні процеси. З огляду на це, за системою цінностей і ціннісних орієнтацій можна достатньо точно виявляти функціональну спрямованість і соціальну значущість будь-якого суспільного процесу як елемента системи. Звідси цілком логічним є ціннісний підхід до вивчення педагогічних явищ і процесів, бо цінності визначають зміст освіти, в тому числі й виховання людини. Саме цінності та формування ціннісного ставлення до світу в широкому сенсі є змістовим ядром і стратегічною спрямованістю виховання майбутніх економістів. Однак на сучасному етапі недостатньо уваги приділяється компетентнісному аспекту реалізації підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців [5].

Реалізація ціннісного підходу в сучасному навчальному закладі спрямована на відбір і прищеплення молоді соціальних цінностей гуманістичної спрямованості. Вагомий внесок у розробку цієї проблеми зробили К. Абульханова-Славська, Н. Асташова, І. Бех, О. Вишневський, І. Зязюн, І. Ісаєв, В. Караковський, В. Крижко, В. Луговий, М. Михальченко, Н. Нікандров, В. Огнев'юк, В. Сластьонін, О. Сухомлинська, Є. Шиянов та інші. Ціннісний потенціал освіти та ціннісносмісловий підхід до організації державного управління освітою визначається Конституцією України, законами про освіту та Національною доктриною, відповідно до положень якої у державі створюється система безперервної мовної освіти. Мова відіграє важливу роль у становленні мовної особистості та її мовної поведінки. Однак результати виконаних у ХХ ст. досліджень показали, що згідно з теорією лінгвістичної відносності мовні навички, норми та структури визначають наше уявлення про навколишній світ, властиве носіям тієї чи іншої мови. Специфіка мови як елемента системи культури визначається її безпосереднім зв'язком з мисленням.

Адже думки, що виникають у ході будь-якої діяльності людини, відображаються у мові. Даний факт визначає місце мови в суспільстві не лише як засобу комунікації, але і як необхідної умови й одночасно віддзеркалення культури кожного народу. Подібне становище мови визначається спільністю етнічної території, соціально-економічною структурою і культурно-побутовим устроєм. Кожна мова реально існує лише як мовна діяльність членів відповідної етнічної спільноти. Можливість участі в цій діяльності кожного окремого члена спільноти забезпечується наявними в нього мовними навичками, які він змалку засвоює від оточення.

Мовна діяльність полягає у застосуванні всіма

ЦІННІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

членами даної етнічної спільноти значної кількості (до кількох десятків тисяч) усталених у ній порівняно невеликих артикуляційно-звукових актів – слів для позначення певних явищ об'єктивної дійсності (предметів, процесів, ознак) та їх відображень у свідомості (понять, уявлень). Мова кожної етнічної спільноти виконує роль її основної розпізнавальної ознаки та засобу збереження духовної самобутності. Необхідно зауважити, що один з основних соціокультурних механізмів взаємодії полягає в мовному спілкуванні. Мова, будучи соціальним явищем, є засобом відображення навколишнього світу. Поведінка є процесом взаємодії живих істот з навколишнім середовищем. Отже, очевидно стає залежність поведінки людини від мови та звичних форм оперування нею [4].

Мовна поведінка є одним з ключових соціокультурних механізмів, що забезпечують (через включення в мовну взаємодію свідомості й інтелекту, ціннісно-нормативних регуляцій, установок, інтенцій, волі, емоцій суб'єктів спілкування) саму можливість взаємодії між людьми. Теоретичні дослідження А. Валесової підтверджують висновок, що мовна поведінка – це реальний процес мовного спілкування, який має особистісну або групову специфіку, втілений у зовнішньо спостережувані вчинки та дії соціальних суб'єктів, що пов'язані з функціонуванням і розвитком використовуваної мови [1].

Мовна поведінка є специфічною для професійного середовища економіста. Вона вимагає набуття лінгвістичної компетенції (мовленнєвих умінь і мовних знань), соціолінгвістичної та прагматичної компетенцій, що є необхідними для виконання завдань, пов'язаних із навчанням і діяльністю. Розвиток комунікативної компетенції здійснюється відповідно до здатності студентів навчатися, їх предметних знань та попереднього досвіду в межах ситуативного контексту, пов'язаного з навчанням і спеціалізацією. Формування комунікативних компетенцій економіста, необхідних для ефективної участі в процесі навчання і в певних ситуаціях професійного спілкування, сприятиме підвищенню мобільності студентів-економістів та їхньої конкурентоздатності на ринку праці. Цілісність системи професійної підготовки, формування професійних і комунікативних умінь та мовної поведінки визначається реалізацією низки принципів: гуманізації, спадкоємності, інтеграції, системності, професійної спрямованості, аксіологічності. Процес формування мовної поведінки

професійних умінь засобами іноземної мови є єдністю цільового (введення іноземної мови до професійного компонента фахівця), змістовного (інтелектуальний, професійний і особовий елементи професійної підготовки) і технологічного (ігрові технології, активні й інтенсивні методи навчання іноземній мові) компонентів. Під час формування професійних умінь мовної поведінки студентів – майбутніх економістів засобами іноземної мови доцільно звернути увагу на використання ефективних технологій навчання. У сучасних педагогічних технологіях відображено ідеї гуманістичної філософії, психології педагогіки. Їх своєрідністю є акцент на особистість, формування її ціннісних орієнтацій і розвиток відповідних природних здібностей студента.

Висновок. Отже, проблема цінностей тісно пов'язана з питаннями організації навчально-виховного процесу, що є найважливішим засобом пізнання цінностей. З огляду на це, важливим завданням є забезпечення ціннісно-орієнтаційної значущості освіти шляхом посилення мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів-економістів. Результати аналізу у науково-педагогічній літературі свідчать, що в процесі підготовки майбутніх економістів необхідно виокремити аксіологічний підхід – методологічну основу формування мовної поведінки фахівців, що є важливим компонентом професійної діяльності. Як наслідок, ціннісна спрямованість особистості займе чільне місце в освітньому процесі. Отже, результатом підготовки майбутнього економіста має стати формування функціональної особистості. Мовна поведінка слугує проміжною ланкою між світом речей, що вивчаються, та особою, яка вивчає. Закономірно, що формування мовної поведінки студента на основі аксіологічного підходу сприятиме досягненню головної мети – розвитку духовного та психологічного світу особистості. Перспективи подальших наукових пошуків полягають у розробці моделі структури мовної поведінки майбутнього фахівця-економіста, визначенні її основних функцій у професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валеева А. Ф. Языковое поведение в полиэтничном обществе (социологическая диверсификативность) / Под ред. Г. В. Дыльнова. – Саратов: Изд-во Саратовского гос. ун-та, 2003. – 312 с.
2. Винокур Т. Г. Мовець і слухач. Варіанти мовної поведінки. – М.: Наука, 1993. – С. 172.
3. Викулина М. А. Реализация личностно-ориентированного процесса подготовки педагогов. – Н. Новгород: Изд-во ВГИПИ, 2001. – 153 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ВИРОБНИЧОГО КЛАСТЕРУ

4. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации. – М.: Наука, 1982. – 160 с.
5. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. – М.: Просвещение, 1978. – 160 с.
6. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Бакаєва Г. С., Борисенко О. А., Зуєнок І. І., Іваніщева В. О., Клименко Л. Й., Козимирська Т. І., Костицька С. І., Скрипник Т. І., Тодорова Н. Ю., Ходцева А. О. – К.: Ленвіт, 2005 – 119 с.
7. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. – К.: К. І. С., 2003. – 296 с.
1. Valeeva, A. F. (2003). *Yazyikovoє povedenie v polietnicheskom obschestve (sotsiologicheskaya diversifikativnost)* [Linguistic behavior in a multiethnic society (sociological diversification)]. (Ed.) G. V. Dyl'nova. Publishing house of the Saratov University, 312 p. [in Russian].
2. Vinokur, T. G. (1993). *Movets i sluhach. Varianty movnoi povedinky* [Speech and listener. Variations of linguistic behavior]. Moscow: Science, 172 p. [in Ukrainian].
3. Vikulina, M. A. (2001). *Realizatsiya lichnostno-orientirovannogo protsessa podgotovki pedagogov* [Realization of the person-oriented process of teacher training]. Novgorod: Publishing house, 153p. [in Ukrainian].
4. Zhinkin, N. I. (1982). *Rech kak provodnik informatsii* [Speech as a conduit of information]. Moscow: Science, 160p. [in Russian].
5. Zimnyaya, I. A. (1978). *Psichologicheskie aspekty i obucheniya govoreniiu na inostrannom yazyike*. [Psychological aspects of learning to speak in a foreign language]. Moscow: Education, 160p.
6. Bakaeva, G. E., Borisenko, O. A., Zuenok, I. I., Ivanischeva, V. O., Klimentko, L. Y., Kozimirskaya, T. I. & Kostitskaya, S. I. et al (2005). *Programa z angliyskoyi movy dlia profesijnogo spilkuvannya* [English language program for professional communication]. Kyiv: Lenvit, 119p. [in Ukrainian].
7. *Strategiya reformuvannya osviti v Ukraini: rekomendatsiyi z osvithnoi polityk* (2003). [Strategy for reforming education in Ukraine: recommendations on educational policy]. Kyiv: K. I. C. 296 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 02.03.2018

УДК 377.36:338.46

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.131491>

Ліна Короткова, кандидат педагогічних наук, директор Державного навчального закладу
“Запорізьке вище професійне училище моди і стилю”

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ВИРОБНИЧОГО КЛАСТЕРУ

У статті розкрито сутність термінів “умови”, “педагогічні умови”, обґрунтовано сукупність педагогічних умов, які сприяють ефективному формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців сфери послуг в умовах освітньо-виробничого кластеру: формування позитивної мотивації до оволодіння сучасними виробничими технологіями, оновлення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг на основі модульно-компетентного підходу, застосування інноваційних педагогічних технологій, впровадження інтегративного навчально-методичного забезпечення.

Ключові слова: умови; педагогічні умови; майбутні фахівці сфери послуг; мотивація; інноваційні технології; інтегративне навчально-методичне забезпечення.

Лім. 10.

Lina Korotkova, Ph.D.(Pedagogy), Director of the State Educational Institution
“Zaporizhzhya Higher Professional School of Fashion and Style”

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SERVICE SPECIALISTS WITHIN THE FRAMEWORK OF THE EDUCATIONAL PRODUCTION CLUSTER

The article clarifies that the implementation of pedagogical conditions of the professional training of future service specialists within the framework of the educational production cluster will act to raise efficiency and quality of the education as well as promote the formation of highly skilled professionals. According to the research tasks, the content of the concepts “conditions” and “pedagogical conditions” has been analyzed. Pedagogical conditions of the professional training of future service specialists are determined to be the set of components of the pedagogical system, its dynamics and development, taking into account the external and internal factors and conditions.

The analysis of pedagogical conditions of the formation and development of various aspects of the future specialists' professional competence has been carried out based on the examination of modern pedagogical works.